

Innst. 269 S

(2012–2013)

Innstilling til Stortinget fra utenriks- og forsvarskomiteen

Dokument 8:37 S (2012–2013)

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentanten Jan Arild Ellingsen om å forby synlige religiøse eller politiske symboler som del av Forsvarets uniformer

Til Stortinget

Sammendrag

Bakgrunn

Forslagsstilleren viser til debatten som har gått den siste tiden om bruk av religiøse plagg og symboler til uniformer. Debatten om hijab i politiet har vart en stund, og det har vært bred debatt om bruk av dette religiøse symbolet i politiet. Statsråd Hadia Tajik har slått fast at hijab ikke blir en del av politiuniformen i overskuelig framtid. Kulturministeren viser i sin begrunnelse til den kristen-humanistiske arv Norge har. Forslagsstilleren oppfatter dette som en innsiktsfull og riktig avgjørelse. Debatten fra politiet kan delvis overføres til Forsvaret. Forsvaret er samfunnets skarpeste sikkerhetspolitiske verktøy, og dets hovedoppgave er å beskytte landets suverenitet. Forslagsstilleren mener at uniformene i Forsvaret skal representere verdinøytralitet, ikke religion, politikk eller ideologi. Prinsippet om nøytralitet fjernes dersom man godtar synlige religiøse symboler til uniformene, slik dagens uniformsreglement gjør.

Forslagsstilleren ser argumentet om at det kan være positivt for Forsvaret å rekruttere personell fra ulike religioner, men forslagsstilleren mener at dette ikke er vektige nok argumenter for å gå på akkord med prinsippet om uniformens nøytralitet.

I dokumentet fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen endre dagens uniformsreglement, slik at det ikke vil være tillatt å benytte synlige religiøse eller politiske symboler som del av uniformen i Forsvaret.»

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Laila Gustavsen, Eva Kristin Hansen, Svein Roald Hansen, Sverre Myrli, Tore Nordtun og Helga Pedersen, fra Fremskrittspartiet, Jan Arild Ellingsen, Siv Jensen, Peter N. Myhre, Tom Staahle og Karin S. Woldseth, fra Høyre, Peter Skovholt Gitmark, Ivar Kristiansen og lederen Ine M. Eriksen Søreide, fra Sosialistisk Venstreparti, Snorre Serigstad Valen, fra Senterpartiet, Lars Peder Brekk, og fra Kristelig Folkeparti, Kjell Arvid Svendsen, viser til Dokument 8:37 S (2012/2013), representantforslag fra stortingsrepresentanten Jan Arild Ellingsen om å forby synlige religiøse eller politiske symboler som del av Forsvarets uniformer.

Komiteen viser til at gjeldende praksis i Forsvaret i flere tiår har vært å tillate bruk av religiøse symboler, og at denne praksisen er forankret i Forsvarets uniformsreglement.

Komiteen er enig med forslagsstiller i at Forsvaret er samfunnets skarpeste sikkerhetspolitiske verktøy, og at dets hovedoppgave er å beskytte landets suverenitet. Komiteen viser til at Norge er et flerkulturelt samfunn, og mener derfor det er naturlig å ha som målsetting at Forsvaret bør gjenspeile det mangfoldet i befolkningen som det i siste instans skal beskytte.

Komiteen viser til at Norge har verneplikt for alle menn, og vil påpeke at Forsvarets legitimitet nyter godt av denne verneplikten. Vernepliktens posisjon som rekrutteringsinstrument for Forsvaret forsterker ytterligere det prinsipp at ingen skal utestenges fra tjenesten som følge av religionsutøvelse.

Komiteen viser til at soldater i Norges forsvar, likesom andre lands militære styrker, må bære uniform i tjeneste i samsvar med fastsatt uniformsreglement. Dette er et innarbeidet internasjonalt prinsipp. Det er viktig blant annet for å kunne identifisere tydelig de som er del av landets væpnede styrker og er gitt myndighet til om nødvendig å bruke våpenmakt på statens vegne for å utføre sine oppdrag. Komiteen vil understreke at Forsvarets rolle overfor ytre fiender dermed har vesentlige likhetstrekk med politiets funksjon overfor egne borgere, samtidig som det også er klar forskjell på oppgavene og rekrutterings-systemet.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser i denne sammenheng til at Forsvaret – i motsetning til politiet – bygger på prinsippet om allmenn verneplikt. Forsvaret anser det av flere grunner viktig at personell-sammensetningen skal gjenspeile det norske samfunnets mangfold av mennesker med forskjellig kulturell, etnisk og religiøs bakgrunn. Derfor anser Forsvaret forskjeller i religiøs tilhørighet som en styrke for organisasjonen.

Komiteen vil peke på at Forsvaret – i motsetning til politiet – er gitt hovedoppgaver knyttet til å forsvare landet mot angrep fra fremmede makter. Som påpekt av stortingsflertallet i Innst. 236 S (2010–2011) har politiet en spesiell rolle som eneste institusjon som kan bruke makt overfor sivilister. Samtidig finnes det militære avdelinger som er gitt begrenset politimyndighet, slik tilfellet er for Kystvakten, Garnisonen i Sør-Varanger (GSV) og Hans Majestet Kongens Garde (HMKG). Komiteen viser i denne sammenheng også til at økt samarbeid om terrorbekjempelse kan i tiden framover berøre grenseflaten mellom politiets og Forsvarets oppgaver.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, mener på denne bakgrunn at Forsvarets uniformsreglement må utformes slik at det ivaretar flere hensyn. Reglementet må for det første sikre at militært personell er klart identifiserbart og avspeile at de utelukkende utøver sin funksjon på statens vegne. Samtidig må uniformsreglementet – i samsvar med internasjonal og norsk lov – søke å ivareta enkeltindividenes rettigheter og integritet også innen de rammer som den mili-

tære tjenesten setter. Flertallet mener derfor at Forsvaret fortsatt må ha mulighet til å utforme uniformsreglementet slik at det hjemler adgang til mindre modifikasjoner av antrekket, når disse er forenlig med tjenestens art og hensynet til personell-sikkerhet og helse. Flertallet viser i denne sammenheng til at soldaters rett til å bære enkelte hodeplagg kan bli trukket tilbake av sikkerhetsmessige årsaker, for eksempel ved bæring av personlig sikkerhetsutrustning som vernemaske eller under spesielle værforhold.

Flertallet mener utviklingen av Forsvarets uniformsreglement fortsatt må kunne avbalansere flere hensyn og finner på den bakgrunn ikke å kunne bifalle et så absolutt forbudsvedtak som det som fremmes i Dokument 8:37 S (2012–2013).

Flertallet viser til forsvarsministerens brev av 20. mars 2013 (vedlagt), og slutter seg til konklusjonen om å ikke ønske «å utestenge noen – verken kvinner eller menn – fra å tjenestegjøre i Forsvaret fordi de bruker såkalte ikke-diskutable religiøse symboler».

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener at spørsmålet om bruk av synlige religiøse eller politiske symboler som del av Forsvarets uniformer er av stor prinsipiell betydning, og har fellestrekk med tilsvarende diskusjoner om bruk av slike symboler i politiet eller rettsvesenet. I disse tilfellene er det konkludert med at synlige religiøse eller politiske symboler ikke skal tillates.

Disse medlemmer mener at det samme prinsippet må anvendes i alle deler av statsapparatet som utøver myndighet på statens vegne. Forsvaret utgjør statens ultimate maktmiddel og har som hovedoppgave å beskytte stat, samfunn og befolkning fra ytre fiender. Dette kan medføre bruk av dødelig makt på den norske stats vegne. Soldatens rolle som representant for nettopp statsmakten og staten Norge, og ikke en tro, et livssyn eller en politisk retning eller ideologi, må derfor være fullstendig og uomtvistelig.

Disse medlemmer ser også at en full aksept av synlige religiøse eller politiske symboler prinsipielt åpner for en potensiell fremtidig utglidning av hvilke symboler som derfor må aksepteres som del av en militær uniform i tråd med den utvikling og økte spredning man ser av stadig nye tros- og livssyn i samfunnet.

Disse medlemmer har merket seg forsvarsministerens uttalelse i saken, og støtter fullt ut den målsetting at Forsvaret skal gjenspeile det mangfoldet i befolkningen som det i siste instans skal beskytte. Dette må likevel gjøres innen de rammene som settes av en militær uniform fri for synlige religiøse eller politiske symboler utover de symboler

som faktisk benyttes av den norske stat. Enhver står selvfølgelig likevel fritt til å bære religiøse eller politiske symboler som ikke er synlige ved bruk av uniform.

Disse medlemmer merker seg videre at forsvarsministerens svar inneholder en henvisning til feltprestkorpsets eksisterende bruk av religiøse symboler. Disse medlemmer mener at feltprestkorpset, som også skal være representert med sjelesørgere fra ulike tros- og livssynssamfunn, utgjør et riktig unntak i denne sammenheng, og vil vise til at militære sjelesørgeres rolle er klart definert både i sedvane og krigens folkerett, blant annet gjennom at de er definert som ikke-stridende og har svært begrenset mulighet til å utøve makt.

Komiteens medlemmer fra Høyre velger på denne bakgrunn å støtte det foreliggende representantforslaget.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet ønsker ikke å utestenge noen – verken kvinner eller menn – fra å tjenestegjøre i Forsvaret. Disse medlemmer ønsker at alle som fyller de gitte kriterier skal kunne tjenestegjøre i Forsvaret i henhold til Forsvarets behov for mannskaper. Disse medlemmer mener at uniformen med tilbehør skal uttrykke politisk og religiøs nøytralitet samt lojalitet til den norske stat. Det vil kunne svekke verdinøytraliteten til soldatene hvis de ved sin påkledning synliggjør religion, politikk eller ideologi. Dette har man tatt hensyn til i politiet, hvor det ikke er åpnet for bruk av synlige religiøse symboler knyttet til politiuniformen. Disse medlemmer vil understreke det sterke symbolet det norske flagget er på uniformen. Dette er symbolet på at de tjenestegjørende er lojale overfor nasjonen og den til enhver tid sittende regjering og den politikk som utføres, hva angår Forsvaret. Dette kan være seg å gå til krig, forsvare landet eller delta i fredsoperasjoner. I denne sammenheng er det avgjørende at det er en verdi-

nøytralitet knyttet til religiøs tilhørighet blant de tjenestegjørende. Disse medlemmer har merket seg at det i blant annet Frankrike og Østerrike har vært alvorlige tilfeller av manglende lojalitet overfor landet blant soldater med sterk religiøs overbevisning. Disse medlemmer har oppfattet at denne illojaliteten har fått bygge seg opp gjennom utstrakt fokus på symbolbruk og religiøse handlinger blant grupper av tjenestegjørende i de respektive land. Denne illojaliteten har resultert i at franske militære styrker tidvis ikke har kunnet løse pålagte oppdrag i land hvor en bestemt religion er strekt representert. For å unngå enhver tvil om lojalitet og nøytral fremferd mener disse medlemmer det er nødvendig å fjerne adgangen til å bære såkalte ikke-diskutable religiøse symboler til uniform i Forsvaret.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen endre dagens uniformsreglement, slik at det ikke vil være tillatt å benytte synlige religiøse eller politiske symboler som del av uniformen i Forsvaret.

Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rå Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

Dokument 8:37 S (2012–2013) – representantforslag fra stortingsrepresentanten Jan Arild Ellingsen om å forby synlige religiøse eller politiske symboler som del av Forsvarets uniformer – bifalles ikke.

Oslo, i utenriks- og forsvarskomiteen, den 24. april 2013

Ine Marie Eriksen Søreide

leder

Snorre Serigstad Valen

ordfører

Vedlegg**Brev fra Forsvarsdepartementet v/statsråden til utenriks- og forsvarskomiteen, udatert****Departementets uttalelse til Dokument 8:37 S (2012-2013)**

Jeg viser til brev fra utenriks- og forsvarskomiteen angående Dokument 8:37 S (2012-2013) – representantforslag fra stortingsrepresentant Jan Arild Ellingsen om bruk av religiøse og politiske symboler som del av Forsvarets uniformer.

Forsvaret har over lang tid arbeidet med spørsmål knyttet til mangfold, inkludering og religiøse symboler. Dette temaet er viktig også for meg.

Feltprosten har i en uttalelse til tros- og livssyns-politisk utvalg uttrykt at Forsvaret skal gjenspeile mangfoldet i befolkningen, og være religions- og livssynsinkluderende. Jeg er opptatt av at alt forsvarspersonell skal ha likeverdige muligheter til tros- og livssynsutøvelse.

Bruk av religiøse symboler i Forsvaret har vært tillatt og praktisert i flere tiår. Den første norske soldaten som fikk bruke turban i tjenesten, tjenestegjorde allerede i 1989. Hijab har i praksis vært i bruk siden midten av 2000-tallet. Feltprestene bærer kors på høyre side av uniformsjakken. 1. juli 2012 ga forsvarssjefen nærmere presiseringer for hvordan symbolene kan brukes, for å få til en ensartet praksis for alle soldater. Dette innebærer ingen prinsipielle end-

ringer, og er innenfor etatssjefens fullmakter. Det er en premiss at symbolene kun skal anvendes på en slik måte at de er forenlige med tjenestens innhold, operative hensyn og sikkerhetsmessige bestemmelser.

Forsvaret er en sentral samfunnsaktør, og bør gjenspeile mangfoldet i befolkningen. Dette er viktig for å opprettholde den høye legitimiteten og støtten til Forsvaret, samtidig som sektoren/etaten også reflekterer befolkningens kultur og verdier. Regjeringen mener at hensynet til å rekruttere bredt, og sikre at Forsvaret representerer alle samfunnslag, uavhengig av livssyn og etnisitet, må komme foran kravet til en nøytral uniform.

Forsvaret er i en særstilling i forhold til politiet når det gjelder spørsmålet om bruk av religiøse symboler på uniformer. Forsvaret rekrutterer størstedelen av sitt personell gjennom verneplikten. Norge praktiserer verneplikt for menn, noe som innebærer at den må omfatte alle menn, uavhengig av religion, etnisitet eller seksuell legning. Vi praktiserer også frivillig tjenesteplikt for kvinner.

Regjeringen ønsker ikke å utestenge noen – verken kvinner eller menn – fra å tjenestegjøre i Forsvaret fordi de bruker såkalte ikke-diskutable religiøse symboler.